

ACC. N:R. M. 12823: 1-21.Landskap: SmålandUpptecknat av: F. Brink, AlmhultHärad: LunnerboAdress: f. d. lokreparatörSocken: PjätterydBerättat av: DensammeUppteckningsår: 1953Född år 1871 i PjätterydLUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Marknader och marknadsresor. s. 1-21. N. No. 45.

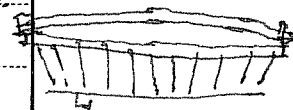
Marknader.

Den äldste och föräldste marknaden här i orten var och är ännu "Ljfframässe maken" i Växjö, även för järnvägarnas tillkomst kunde ju inte många köpa den, endast de som hade verkligare affärer att köpa eller sälja, från härför och dit. När järnvägarnas tillkomst, blev det mycket vanligt. Färdetfolk har gärna skullet dit att "köpa gånar". Lin, smör och vävader såldes. gamm tyger och läder köptes. Leds djur härför till Växjö kunde man ju ej och endast de som hade häst och viktigare ärende gav sig av de sju milerna. Men såd. att om man hade släde dit fick man ha vagn hem. vädrat brukar ofta vara onyttigt vid den tiden. De som körde med häst hade härför eller också vagn med s. k. härför på. För att vara

N. M. 45

1.

något ingår att ike i var den övre
resumen (sidolonen) som sätet eller brädan
lag på, mer eller mindre upphöjd, därigenom
blev det någon fjädring när man rätte, de
hållarna var oftast av spjäder till gavel
och sidor. Bollen av bräder. De bräder "rumsrens"
fästade endast i ena änden för fjädrings skull.

4 Vågå var flera marknader men under
"Loffrensåsse" var tel om. De här i orten
mest besökte marknaderna under 1800 talet
var Lemby och Holpastegen. De L. blev fär-
de till Emskult blev Holpastegen flöde dit
Marknadsplatsen vid Holpastegen var på en
liten slätt öster om vägen Kristianstad Vågå
en gammal fjädringväg söder om Råskult.
något mindre från Emskults kyrka. År 1953
är det blivit spår på den gamla marknads-
platsen så, att ingen kan se hur det varit.

Ljungby hästmarknad har under 1800 talet varit den mest besökta av både unga och gamla den har hållits i slutet av oktober då tjänares var bria en vecka, och kunde då besökas för både handel och nöje, ofta kanske mest det senare. Till Ljungby var det omk. tre q. mil. Marknadsplatsen var inom samhället, och är ännu. Den långa vägen gjorde att man fick bereda sig lite i tid, de som hade något att sälja fick ju ordna med att få dit det. och då slog man sig ihop med någon som hade häst, som ej hade något till salu fingo alla gå, det fick ju övriga göra som skulle sälja oxar, stutar eller kor. Tand oxar hörde man "löskä" med, endast en baslön, ett par stamde stutar fick man köra med lön och "skav", sådant skav fick man göra i ordning två dagar före. Det var inte alltid lätt, ge sig väg med ett

stutaskav

par små stutar att få dem till på, det hjälpte
inte alltid med stryk, och många misshandel
förekom. I. h. "skov" gjordes av att man tog
ett stycke rundas, lade över en m. längd
täljde av på två sidor, borrarde fyra hål
började två tunliga grova grenar av gren
eller vider, lade skott över nackarna, satte
den började klammern om halsen, fästade
ändarna med pinnar, lade en kastlön
om de små hornen, så var man färdig.
Hörsäck kunde man inte föra med sig utan
att antingen själv bära den eller skicka
den med någon som körde snäd oxar
eller häst. Hade man gamla tända oxar
kunde man binda hörsäcken på deras rygg,
och även äldre kor kunde bära fodret
men i ungdomen. Oxar och kor fingo ofta
bära vattenkruglet på ett av hornen.

5
Hade man mällan två och fyra mil att
köra med vagnar eller leda djur fick man
draga före marknadens göra sig i ordning,
fodra djuren, stoppa resfoder, och sörja för
att få det med sig mat i ett kugite eller korg
och ge sig från hemmet kl 10 o 12, hade man
endast engdjur försökte man få sällskap
med vagnar som hade äldre vana djur.
När jag var 11 år körd jag ett par små stutar
i sällskap med Alfred Svensson i Bollnärsk,
han var 24 år, från Byvärna till Ljungby, över
Myraris, Ågrensryd, Bräns, Bochsbo, Grimsby,
Ösjo, Hjelmsryd, där vi överstade. Logiet för
oss båda kostade 1.50. Han hade foder med
sig Warna. På morgonen vid tretiden var det
att fodra och vattna, och själva äta so matsäcken
och köra därifrån vid femtiden. Sen lita över
halva milen till marknadens. För stutarna

fick vi 1.20 kr. och för Oxarna, som voro stora
och feta, 2.60 kr. de voro fort sällade och
vi kom hem före kvällen, jag minns inte jag köpte
för hem öre. hade heller inga pengar, men
hemkomsten fick jag 50 öre i dricks. pluss de
45 öre jag hade om dagen i daglön.

Marknadens här under 1800 talet höllits
i Växjö, Ljungby och Stalparstegen senare
Åmshult tre gånger om året, vint, sommar
och höst. Höstmarknaden i Ljungby har under
1800 talet höllits någon dag 24-31 okt (frönaken)
Endas Växjö marknad har pågått mer än en dag.
Tiderna har för Växjö, Ljungby och Åmshult varit
Dessutom likaså efter år, dock så att inte två
inträffat på samma datum. De som hade
mer än två mil till marknaden brukade, helst
höstmarknaden, höra med var sin eller höst, och
då slog sig efter ett par familjer samman och

de följde husmödrarna med, det var då bruk-
ligt ha marknadsmat med sig, som bestod av
bröd, smör, ost, speckfläsk, korv, smulskött
(torbat pärlkött) och pannkaka, även ett stop eller
halvstop brännvin (stop $1\frac{1}{2}$ l). De djur som skulle
säljas var ledde dagen förtid, eller tidigt på
aftern. De som hade stora fets oxar att sälja
eller andra slaktdjur, var gärna framme
kl 6 på morgonen. Att köpa mindre oxar igen
för de större man sålt gick bra på dagen
senare. Källefärdiga kor gick bäst tidigt, or-
saken var ju att de som köpte kunde ju ha
långt hem och behövde börja, det hände ofta
att oxarna djur blev trötta och ömfötta och
fingo övernatta. När jervägarna kommit till
blev det ju bättre. När man sålt och kanske
köpt igen blev det fråga efter mor och maten
man tog den ena efter den andra kliva upp

i någon vagn och börjar dela ut, dels till de som skulle ha "likköp" och dels till bekanta och vänner. man hörde sinna skjuts upp på fjärlatsen i trängseln, och det gick bra med den matsalen där musiken var rännande. lirskande, handslag och stöj. Leppet dagen var det rörligt de många så som selt djur skulle köpas igen, och det var brädske, att smörking med tegelpisken under armen, stölar och delvis byxor över smorda med någon bitlig grövaktig smörja. De något per i häftig dispyt skiljas, och ögonblicket därpå drabbes ihop med kraftiga handslag och någon tredje med en eller båda händer att bekräfta. Sen kunde det bli fråga efter mor och mat. Rysket vid likköpet, man märkte var det. Kuappast några, varken unga eller gamla hade sina bästa kläder, stimmung före 80-talet.

Barn som fick följa med till marknaden,
och de vara inte så värst många eller små,
fingo ju ha det de hade. Barnen fingo vara
hemma och vänta på marknadsgevar, i min
barndom kunde man köpa ett menispel för 10 öre
och en fickkniv för sex öre, några dockor till
flikborna var i tal om, möjligen ett litet dock-
huvud av porlän för 15a 20 öre. Det blev ingen
fart i handeln förr än handeln var nära slut
på fäbacken, denna var öster om vägen Vä. Kust.
öster om samhället, förr ej alls bebyggd. Både sidor
om vägen N-S var marknadsbodar, en rad vid
var sida om vägen, varje hel bod var
delad till två, en liten gång mellan varje
helbod och ingång på garlarna. Jag kommer
inte ihåg hur många halvbadar det var
men nära 60 st. vackra stora nunnaner
var målade på varje bod, och den handlande

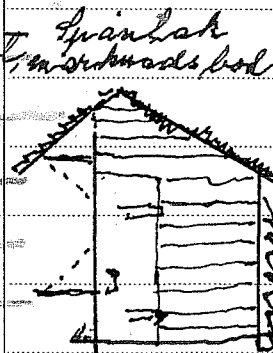
M. 12823:10.

FOLKLIVSARKIVET

Institutionen för folklivsforsk-
ning vid Lunds universitet

som bärgat ha en bod, hade gärna den
 är från år. I varje bod var stora hyllor
 på de tre väggarna, och på framsidan
 två stora länningar på gångjärnen den ene att
 fälla uppåt och den andre fälla utåt och blev
 därmed disk. I dessa bodar fanns allt i tyväg
 ett köpa den ene hade ett den andre ett smitt
 hattar mössor och allt, utom färdigsydda
 kläder och skor, som väl inte fanns. Den som
 ägde marken ägde även bodarna på 80 talet
 en Dr Krona, och hans arrendator N. Nicklasson
 tog upp hyra 2 kr för varje bod, det blev
 ju 360 kr för 60 bodar för tre marknader om året,
 var nog ingen dålig affär. Helbod omkring
 sex meter lång, golv av bräder, en tum
 liggande bräder till väggar, inga fönster.
 Framför dessa bodar, med gång mellan

10.

M. 12823: 11.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsfor-
kning vid Lunds universitet.

11.

med var det för dagen, uppstod ständ, där
lättares varor av alla slag såldes. Ketter, mössor,
läder, grepar, spadar, hachor, borrar, knivar, bjeller,
länkar, grimskäp, biliar, yxor, gängjärn, rörschador,
slätjärn, bondknivar, bagträn, däcklar såldes
från vagnarna som alltid hölls sända om
boden. Hver stor avgift det var för varje
ständ eller vagn så jag är säker på, men jag
tror 50 öre för dagen. Till disk och tek hade
man sjölv med sig på den tiden. Besökande på
Hälsömarks marknad voro från Loshult, Lönsboda,
Hälsö, Västra, Hentebro, Hentebro, Hentebro, Hentebro,
Hälsö, och Hentebro. På föreläsnings var det tim-
ligen vanligt, att var soeken hade sina platser
är från sin. De största och fetesta var och
kor såldes ofta innan de kom till föreläsnings.
Handeln i bodar och ständ var inte i full

M. 12823:12.

FOLKLIVSARKIVET

Institutionen för folklivsforskning
vid Lunds universitet

12.

gång förrän på eftermiddagen
Kopperslagare, bupatskneller och blickslagare
hölls alltid på s.k. Torget. Det var både folk och
skräck på marknaderna under 1800-talet, och på
marknaden kunde man köpa nästan allt man ville.
Vid skuldförskottet rös marknadsbodarna och torget
flyttades till annan plats, bebyggelse började
öster om vägen och nu 1953 är allt utplöjat
som var, då jag var på min första marknad 1878
sann nästan allt som då fanns har jag i minnet.
Marknadsnågen som då fanns, hölls på torget, som
är mitt emot järnvägsstationen, de varo kornesell,
skjutbenar, kraftmätare, skuggspel, ringkastning,
lychobrev, trollgubben i en flaska som kunde
tyda allting. Långbår i mitten av den västra
boaraden och stux bakom denna var
"konen" nästan, ett fyrkantigt brädebjäl

M. 12823: 13.

vetan fönster och lite halva på golvet,
eller marken, användes mer eller mindre
varje marknadsdag, till några eller någon
timmas vila för bräktstaker eller överför-
friskade, någon gång för den som hade
för långa fingrar. En liten gammal snäll
flitig men fattig gubbe, jag minns honom väl,
hans lilla gamla stuga fanns på foto i Svensk
Appelslagstok, tog en liten kopparkastrel samt
en ylletröja fick fyra ör för det. (återfall)
Från på eftermiddagen blev det att rusta sig
mot hemmet, antingen värvet var väl för-
sattat eller ej, och man samlades gärna i
större eller mindre hopar, enär det hände
ofta att folk från olika socknar hade lite
svårt att skiljas som vänner. Så kom man
för eller senare hem och upplät sina hävor
för väntande och längtande tåningar från blmhults marknad

13.

1

M. 12823:14.

FOLKLIVSARKIVET

Institutionen för folklivsforsk-
ning vid Lunds universitet

14

De handlare som förvårdades omkring
med sina varor antingen efter häst, eller
bar en del, och skickade en del i förväg
med någon körande. hade gärna sina ställen
där de fingo logi, inte mycket på gäst-
givargårdar utan mera privat. Thulle de
färdas längre sträcker bildade de gärna
sällskap, och voro för öfrigt ej obesvärade.
Jag hörde, som barn talas om översfall i

Bluseby skogar, men kan ej säga något sär-
skilt fall. Det är endast några år sedan
en handlande blev mördad i skogen, här
intill Åmshult. Mördaren Kuiva - Kalle
fast, men död, i fängelset. De handlare som
hade sådana varor som de hörde från den ene
marknaden till den andra lade gärna sällskap

14

M. 12823: 15.

FOLKLIVSARKIVET

Institutionen för folklivsforsk-

ning vid Lunds universitet

bör till och från marknaden, och var
mycket försiktiga. Ett vers på en "kullarvisa" kan
jag från barndomen. Se goddag hälsar mor, ska
hon handla i dag? Bästa priset det vet hon jag
lar, jag har skolar och bond, rikedomar
därtill, och det varast skall hon få se.

15.

Under 1800 Talet, till dess marknaden blev
flyttad från Stolphustegen till Blumhult, var
Lerumby sommar- och höstmärnader måst
besökta, särskilt av ungdomarna från sock-
na Fätteryd och Ljungeröd. Vid sommar-
marknaderna i juni var det sed, att
tjänarna fingo marknadspett, och höst-
marknaden var alltid någon dag under
fristebarn, då samlades drängar och pigor
hemmasöner och döttrar, de fläste kvinnliga
med mathugten, som husmödrar brukade

M. 12823:16.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folk- och
kulturhistorisk forskning vid Lunds universitet

16.

ställa i ordning till marknadsmat, inte på
långt när alla hemöden gjorde det. Den
maten var, bröd, smör, ost, franska kaffet, vafflor
och kauske godis. Ungdomarna hade sin
samlingsplats i Rute och ungdomsbarnen
på någon plats i västra kanten på socknen, dit
gick man tidigt på morgonen marknadsdagen.
Därefter blev pojkarus matknytt med en stång
eller flur, på skolan, så gick det under sång och
glädje till Tols Fästningsgård där den mäste av
maten ställdes in, tills man kom till skola på efter-
middagen. Ungdomarna gick tidigt från mark-
naden för att hinna den $1\frac{1}{2}$ mil långa vä-
gen till Tols där dansen skulle trädas.
Folkmanen Anders på Rute skolan mötte på
vägen mot Kämså, men gick på den tiden,
ej över Lyngås. Anders bläste klarinett, så
det gick lätt sedan han mötte dem.

M. 12823:17.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforsk-
ning vid Lunds universitet

17

Framkomna till Gula blev det fråga efter
de förut inlåsta matknyten, innehålllet som
hade säkert brev. Pajarna skulle de bjuda
flickorna på förfriskning. De började dansen
efter fiol, som Andreas kunde bruka. När
förf 1825 har berättat detta, kunde utbrista
aj, aj, aj wää han kunde spela, ä wää de
var solit. Far var en god berättare, och hade
en härlig sångröst. Dansen var fri, vid hösten
marknaden inne i Töstgavergården, och ända
och sommarmarknaden på logen. Ingen fick vara
överlastad vid de tillställningarna, och heller bråk
och slagmål. Iggenaryds och Töstgavergårdarna
har en gammalt, kommit bra överens. Kl 12
på natten skulle lokalen utrymmas, de kom
ungdomen från Ljunga och Hamneda och hade
med sina spelare, och höll på med
dansen till kl 6 på morgonen, då det var slut.

17

M. 12823:18.

FOLKLIVSARKIVET

Institutionen för folklivsfor-
kning vid Lunds universitet

18
Dessa seder lades bort. vid Pätteryd beträffar
då marknaden blev flyttad från Hålpastugan
till Ålmhult, som blev den nästan enda för
Pätteryds ungdom, den var ju i sockengränserna.
Något särskilt ställe för den på hembyggen
var det ej, men i min ungdom fick vi gå in
i någon bondgård för en sväng. Ungdomar
skulle ej äka från marknad, tillfällen var
håller inte många. För hestershandel var
Ljengby besökt under 18 och början på 1900-talet
särskilt med stutar och oxar. På Ljengby marknad
var det förre mycket gängse att "kasta klöver"
och en bonde från Ljengby på 70-talet, kastade
bort sina oxar, så han fick gå tandhärd hem.
Tattare var temligen vanliga på Ljengby för
med bråk och slagsmål. Pätteryds och Börydsbor
bråkade alltid för på Ålmhults marknad. Även
under min tid har det förekommit.

M. 12823: 19.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsfor-
sning vid Lunds universitet

På senare delen av 1800 talet fr 70 a 80 blev
det vanligt att vissa möbler kunde köpas
på marknaden, det var sängar, soffor, byråer,
rundbord och stolar. De möbler som såldes
på Lyngby och Blomhults marknader, gjordes i
Visseltofte och Värnamo, där smäckerare hade
lite skog själva och stodo hemma på vint-
arna och gjorde dem för hand. En må-
lad dragsäng köpte man för fem kr och en
målad för sju kr 50 öre. En målad soffa med
sack so bräder ättio kr. En målad 10 kr.
En målad byrå med fem lådor, låsar och
handtag 18 kr. Jag har en sinner, som jag
köpte 1887. Ett rundbord i två halvor, fyra
ben under varje, rund sarg. Målet kostade
bordet sju kr 50 öre. Alla de möbler, som
voro målade, var i valnöt. Prydnaderna på
sängryggen var av gips, gjutna och köpta.

19.

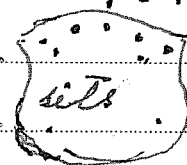
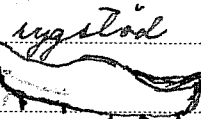
M. 12823: 20.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folkliv
närm vid Lunds universitet

L. h. pinnustolar såldes också på marknaden.
De gjordes i en mindre fabrik, också i Tisel-
tofte. Alla ben, slänter och pinnar i ryggstödet
var svärade, siten mer eller mindre utprest
kostade omålad 1.50 och målad 2 kor. Många
av dem var bra, andra föll snart sönder.
Kännen fins någon marknadsstol kvar.

Möblerna köptes någon gång efter oxar, den
över två mil långa vägen. Längar och soffor
ställdes på tvären på en vassläder och spika-
des fast genom botten. Byrå, bord och stolar
ställdes i rader. Endast sängar dragas
i sidled, ej fyrkantiga. De som gjorde sådana
möbler kunde väl inte ha mer än sex öre i
timmen. Men är det stegar, trädgårdsmöbler
remstrappar och laggkärl i stället, och på
kreatursplatsen 10 à 15 kor, som åkt till det.
emot 3 a 400 förr.

20

20

M. 12823:21.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsför-
ning vid Lunds universitet

Det var en kontant inhämt för några
stycken, minst sex att dra karusellen hela
marknadsdagen 70-80-90 telen. De som
drag fick tre kr för en hel dag, om de
orkade hålla ut, de gick på ett galler
någon meter över marken med draperier
utanför, man betaldes under iakttagelsen 10 öre.
Tre slag i en tondig stor malmblocka var
början till varje tur, så ett par slag vid halsen
så några slag och den som tog upp sigiften
steg ner på en släpande brädlapp som bromsade.
Varje tur var slut, kunde någon halvfyll
branda med en tagelpisk under armarna stiga en
lite yrare än förrut, liksom någon äldre
dam, som hostat på sig en tövring för något
att shai och vid avstigningen fämlade efter
hjälpen att stå något sämre upprät, men så
var det också marknadsdag.

21

21